

„Slovaki in njih jezik.“

(Slováci a ich reč.)

Priobčil dr. Fran Ilešič.

lovanski „Oger“ dr. Samo Czambel je pred nekaj časom izdal madžarsko brošuro zoper češko-slovaško zajednico, ki je izzvala silen odpor. Temu odporu se je odzval dr. Czambel v obširni knjigi, („Slováci a ich reč. V Budapešti 1903. Nákl. vlastnim. Str. 269.“) v kateri se trudi, da bi utemeljil svoje stališče in se očistil suma o izdaji svojega naroda.

V tej slovaški pisani knjigi proglašajo Slovake za betev jugoslovansko, čisto različno od Čehov, hoteč s tem prerezati stike češkoslovanske, in priporočajo Slovakom, da bi svoj jezik „očistili“ češčine.

Češki profesor Niederle je o knjigi izpregovoril v „Českém Časopisu Historickém“ ter po pravici to stvar odkazal jezikoslovju, poudarjajoč, „že Slováci jsou a byli vždy částí západní slovanské oblasti jazykové a při tom v nejužším spojení s dialektickým centrem českým“.

Josip Škultéty, urednik zabavno-poučnega časopisa „Slovenské Pohľady“, je v svojem listu (sešitek 11., 1903, str. 709.—714.) tudi razpravljal o tem ter zavzel pravo stališče.

Ni dvoma, da imajo Slovaki več stikov z Jugoslovani nego Čehi v ožjem pomenu besede.

Ime „Sloveni“ se je obdržalo osobito tudi pri Slovaki; Madžari so Slovakom in nam Slovincem naredili ime „tot“; pa tudi Nemci so z besedo „Winden“ poleg Slovencev zaznamenovali Slovake; slovaško „Slovenské Pravno“ so nazvali Windisch-Proben.¹⁾

Dialektnih posebnosti, zbližujočih Slovake z Jugoslovani, je obilo, in sicer tem več, čim dalje gremo na jug, zlasti na pr. v gemerski stolici.

Na drugi strani sem že večkrat opozarjal v Jagičevem „Archivu“, da imajo severna slovenska, iztočnoštajerska narečja več skupnosti s severno slovanščino.

¹⁾ Škultéty pripominja: „Odkod pri Nemcih in Madžarih skupno ime za Slovake in Slovence? Poleg vsega smo se tudi mi sami enako zvali, ko so Nemci in Madžari prišli z nami v dotiko.“

„Ali — enota Slovakov z zapadnimi Slovani je tako trdna, da vse to nič ne izpreminja stvari in ne more biti dokaz našega jugoslovanskega pokolenja“, pripominja dobro Škultéty. Zakaj to, „kar je v slovaščini enako ruščini, na drugi strani jugoslovanskim jezikom, izvira iz lege slovaških bivališč. Bivamo tako, da smo, dokler nas Madžari niso odrezali od juga, bili v zvezi — mimo lužiskih Srbov — z vsem Slovanstvom. Sledovi našega sosodstva z južnimi Slovani, ohranjeni zlasti v slovaščini med Rimavo in Šajavo, so za slovaško zgodovino in za slovansko jezikoslovje enako dragoceni.“

Dialektne študije kažejo, da so v slovanskih jezikih pojavi, ki se umikajo klasifikaciji. Ali „tega nam ni treba obžalovati. Slovanska enota je tem trdnejša“ (Škultéty, 713).¹⁾

Profesor Pastrnek v Pragi se bo sedaj lotil znanstvene obdelave svojega dialektološkega gradiva, da bo tem laže zavrnil Czambelovo „madžarsko“ znanost, osobito njegove zaključke, ki jih je izvajal iz nedostatnih premis. („Slovanský Přehled“ VI. 90).²⁾ —

Namen Czambelove knjige je jasen: Slovake „očistiti“ čeških zvez in jih priklopiti madžarski kulturi, to je, jih osamiti in potem raznaroditi.

Uspeh knjige pa je namenu nasproten. Češka publicistika, ki je prozrla notranjost Czambelovih manevrov, se mu je odločno uprla in poudarjala solidarnost Slovakov s Čehi. „Da so slovaški pisatelji segli k domačemu narečju, se je zgodilo poglavitno zato, ker se v šolah niso mogli dovolj naučiti knjižne češčine. Stvar je taka, da se Slovaki niso zato odtrgali od češčine, kakor da bi to bila potreba ljudstva, ne umevajočega morebiti čeških knjig, ampak odtrgali so se zato, ker je to bila potreba slovaške inteligencije, pišoče knjige za zabavo in pouk. Rajši je lepo pisala v narečju nego knjižno češčino v posmeh.“ (Ružomberški „Hlas“ po „Slov. Přehledu VI. 115).

To tolmačenje je bistveno vpoštevati tudi pri presoji naših domačih razmer za ilirizma.

Czambelova slovaško-madžarska afêra je tudi za nas jako poučna.

¹⁾ Kam bodo gledali naši slovenski klasifikatorji jugoslovanskih jezikov, kadar jim pove Jagić, da imajo v slovanski filologiji klasifikatorski poskusi jedva tak pomen kakor Linnéjev sistem v botaniki? Zakaj še dandanes ni mogoče strogo ustanoviti, kje prestaja narečje in kje se začne jezik.

²⁾ Prim. oceno Czambelove knjige v Jagićevem „Archivu“.